

УДК 81-26

РЭДАКТАРСКАЯ ПРАЦА З МЕДЫЯТЭКСТАМ: МОЎНЫЯ ШТАМПЫ І КЛІШЭ

Самусевіч В. М.

дацэнт, канд. філал. навук

Філіял Расійскага дзяржаўнага сацыяльнага ўніверсітэта,
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

У матэрыяле аналізуецца аўтарскі стыль журналіста ў кантэксце выкарыстання маўленчых штампаў і клішэ ў сучасных медыятэкстах. Разглядаецца ўплыў рэдактарскай працы на фарміраванне індывідуальнай манеры пісьма журналіста і ачышчэнне тэкстаў ад шаблонных выказаў. У рамках даследавання праводзіцца аналіз канкрэтных прыкладаў з тэкстаў СМІ, якія дэманструюць факты злоўжывання. Асобная ўвага надаецца стратэгіям пазбаўлення ад маўленчых штампаў і клішэ, а таксама ролі рэдактара ў павышэнні якасці кантэнту для масавай аўдыторыі.

Ключавыя словы: медыястэкст; моўныя штампы; клішэ; рэдактарская праца; аўтарскі стыль; якасць медыякантэксту.

У публіцыстычным дыскурсе адзначаецца шырокае распаўсюджванне маўленчых штампаў і клішэ. Інтэнсіўнае выкарыстанне дадзеных маўленчых адзінак у журналісцкіх матэрыялах сведчыць аб іх функцыянальнай значнасці ў працэсе стварэння і распаўсюджвання інфармацыі.

Нягледзячы на агульнапрынятае вызначэнне клішэ як прымітыўнай, банальнай фразы, гэтая ацэнка мае суб'ектыўны характар і залежыць ад кантэксту ўспрымання, моўнай кампетэнцыі рэцыпіента і частотнасці ўжывання ў канкрэтным дыскурсе.

З лінгвістычнага пункту гледжання, медыямаўленне характарызуецца наяўнасцю мноства ўстойлівых выказаў, якія выконваюць важную камунікатыўную і кагнітыўную функцыю. Поўная адмова ад такіх канструкцый можа прывесці да ўскладнення працэсу перадачы інфармацыі і павелічэння аб'ёму тэксту, неабходнага для выражэння ідэнтычнага зместу. У сувязі з гэтым лічым, што неабходна адрозніваць клішэ, якія выконваюць функцыю эфектыўнай перадачы інфармацыі, ад клішэ і штампаў, якія зніжаюць якасць кантэнту. Напрыклад, звернем увагу на найменні важных кампазіцыйных элементаў адной старонкі раённай газеты: рубрыка паласы “*Главное*” – рубрыка матэрыялу “*В центре внимания*” – загаловак матэрыялу “*Сверить часы*”. Тут відавочны “трайны ўдар” штампамі зніжае якасць ўсяго выдання.

Журналісцкі стыль не павінен характарызавацца шаблоннасцю і павярхоўнасцю, і таму аўтарам варта пазбягаць тэндэнцый да спрашчэння і клішавання, роўна як і пераймання пэўных тэхнік “жоўтай” прэсы, якія прыводзяць да скажэння і дэградацыі стылю. Напрыклад: *“Идем в ногу со временем!”* (загалолак з раённай з газеты).

Выкарыстанне маўленчых штампаў пазбаўляе аўтара ад неабходнасці стараннага адбору моўных сродкаў і дэталізацыі інфармацыі, захоўвання яе фактуальнай змястоўнасці. У выніку гаворка становіцца менш канкрэтнай і інфарматыўнай. Напрыклад, газетныя загатоўкі, узятыя намі з адной паласы раённага выдання – *“Обиций труд объединяет”, “Вместе за дело”, “Работа на благо!”* – валодаюць нізкай ступенню семантычнай нагрукі і могуць быць выкарыстаны ў розных кантэкстах, ад справаздачы аб уборцы збожжа да апісання спартыўных спаборніцтваў (дарэчы, тут матэрыялы пра рэспубліканскі суботнік). Шырокі патэнцыял выкарыстання падобных загатоўкаў-канструкцый, аднак, сведчыць аб іх шаблоннасці і недастатковай інфарматыўнасці.

Неабходна дакладна адрозніваць маўленчыя стандарты публіцыстычнага стылю ад маўленчых штампаў, якія ўяўляюць сабой шаблонныя моўныя канструкцыі, якія характарызуюцца канцылярскай афарбоўкай і часта з’яўляюцца вынікам уплыву афіцыйна-дэлеваго стылю. Да ліку маўленчых штампаў адносяцца, у прыватнасці, такія шаблонныя выразы, як *“на дадзеным этапе”, “наведаў з рабочым візітам”, “на сённяшні дзень”* і пад. З функцыянальнага пункту гледжання, падобныя элементы, як правіла, не дадаюць істотнай інфармацыі да зместу выказвання. Выдаленне падобных элементаў з медытэксту не вынікуе істотнай страты інфармацыйнага зместу, што пацвярджае іх і стылістычную непажаданасць.

Прыкладам з’яўляюцца газетныя канструкцыі, а часам і цэлыя матэрыялы, з “полішмампаванай” мовай: *“Знаковая отметка в истории организации – повод не только вспомнить пройденные этапы, благодаря которым удалось достичь текущих высот, но и устремить взоры в будущее, определить перспективы дальнейшего развития”, “благодаря профессионализму, высокой ответственности, тесному и слаженному взаимодействию коллектива, а также внимательному отношению со стороны руководства мы и дальше сможем динамично развиваться и уверенно двигаться вперед”, “теплыми словами благодарности был наполнен районный праздник, посвященный...”*.

Тлумачэнне шырокага распаўсюджвання падобных моўных з’яў у журналісцкім дыскурсе, на нашу думку, можа быць абумоўлена шэрагам фактараў.

Па-першае, абмежаваны тэрмін, характэрны для працэсу падрыхтоўкі матэрыялаў да публікацыі, што нярэдка не дазваляе аўтарам ажыццяўляць пошук арыгінальных моўных сродкаў. Напрыклад, у матэрыяле аднаго карпаратыўнага выдання “Минск с размахом отметил День города” чытаем: *“Минску в этом году – 958. Праздник традиционно начался с церемонии возложения цветов у стелы «Минск – город-герой». Участие в ней приняло руководство города, члены зарубежных делегаций, представители ……., актив общественных объединений. На протяжении дня по всей столице работало множество площадок, где минчане и гости города могли провести время с интересом и пользой. Центрами праздничных мероприятий стали территории около Дворца спорта и площадка у парка Победы. Каждый район города подготовил свою локальную программу: прошли концерты и различные активности, поэтому жители микрорайонов могли ощутить праздник, даже не выезжая в центр города”*. Гэты ўрываек можа выкарыстоўваць любое выданне, паколькі мінізавана фактуальнасць і пасутнасці няма інфарматыўнасці. Зразумела, што ва ўмовах дэфіцыту часу выкарыстанне гатовых маўленчых канструкцый, якія даўно ўкараніліся ў свядомасці, уяўляе сабой аптымальную стратэгію для аператыўнай генерацыі тэксту. Дадзеная стратэгія дазваляе журналістам мінімізаваць кагнітыўныя намаганні і забяспечыць своечасовую здачу матэрыялаў у нумар. Напрыклад, загаловаўкі толькі адной старонкі раённай газеты – *“Под знаком мира и созидания”*, *“Подвигу народа жить в веках”*, *“Вопросы от жителей района и к ним самим”*, *“Будни парламентария”* – не выдзяляюцца ні арыгінальнасцю, ні вобразнасцю, таму не прыцягваюць чытацкую увагу.

Па-другое, пэўную ролю адыгрывае кагнітыўны фактар, звязаны з самапрэзентацыяй аўтара. У некаторых выпадках журналісты звяртаюцца да выкарыстання складаных і пафасных моўных канструкцый, мяркуючы, што гэта павысіць іх інтэлектуальны аўтарытэт у вачах чытачоў. Аднак, як правіла, вынік аказваецца процілеглым: залішняя складанасць і штучнасць мовы прыводзяць да зніжэння яснасці і эфектыўнасці камунікацыі. У падобных сітуацыях выкарыстанне штампаў, такіх як *“абмеркаваць хвалючыя пытанні”*, *“служыць*

развіццю”, “у атмасферы даверу”, уяўляюць спробу кампенсаваць недахоп арыгінальнасці і глыбіні ўтрымання. Напрыклад: “К депутату на прием любанчане приходят за содействием и помощью” (падпіс пад фотаздымкам у раённай газеце). Агульнавядома, што “содействие – оказание помощи”. Такім чынам, штампы ствараюць толькі ілюзію інтэлектуальнасці, арыгінальнасці і ўнікальнасці тэксту.

Адной са значных крыніц распаўсюджвання штампаў у журналісцкім дыскурсе з’яўляюцца выступленні і даклады прадстаўнікоў дзяржаўнай улады. Журналістам даводзіцца апрацоўваць значныя аб’ёмы інфармацыі з афіцыйных крыніц, якія характарызуюцца выкарыстаннем фармалізаванай мовы, уласцівага бюракратычнага стылю. У выніку ўзнікае неабходнасць у “перакладзе” падобных тэкстаў на больш даступную для масавай аўдыторыі мову, што ўяўляе для многіх складаную задачу. Напрыклад: “В ходе этих встреч стороны подписали ряд соглашений, что подтверждает намерение обеих стран к углублению сотрудничества” (з раённай газеты).

У якасці магчымых стратэгий для вырашэння праблемы, звязанай з выкарыстаннем маўленчых штампаў, рэдактарам можна прапанаваць некаторыя стратэгіі.

Па-першае, мінімізаваць выкарыстанне аддзяслёўных назоўнікаў: рэкамендуецца пазбягаць залішняга ўжывання аддзяслёўных назоўнікаў, якія валодаюць нізкай ступенню дзеяслоўнай актыўнасці. Мэтазгодна замяняць падобныя элементы адпаведнымі дзеяслоўнымі формамі, што спрыяе павышэнню дынамічнасці і выразнасці тэксту.

Па-другое, варта дзійснаць актыўны пошук і канструяванне альтэрнатыўных выразаў: неабходна прыкладаць намаганні да пошуку і стварэнню моўных канструкцый, якія, перадаючы аналагічнае сэнсавае значэнне, дазваляюць выказаць думку ў больш яркай і жывой форме. Напрыклад: “Задекабрило?” (загалолак з раённай з газеты).

Па-трэцяе, мадыфікаваць ўстойлівыя выразы: унясенне нават нязначных змян у штампаваныя выразы надае ім свежасці і выразнасці. Напрыклад: “Пример паразителен?” (загалолак з раённай з газеты). Нават пастаноўка толькі клічніка ўжо надае дадатковы эмацыйны сэнс. Адным са спосабаў абнаўлення трафарэтных канструкцый з’яўляецца ўвядзенне дадатковых вербальных элементаў. Напрыклад: “Когда молчание не золото, а риск” (загалолак з раённай з газеты).

Яшчэ адна стратэгія – прэвентыўнае пазбяганне другаснага выкарыстання: варта пазбягаць ужывання моўных канструкцый, за-

пазычаных з іншых друкаваных выданняў або рэпертуару папулярных журналістаў, часта тэлеведучых, з мэтай захавання арыгінальнасці аўтарскага стылю.

Пятая стратэгія – крэатыўная трансфармацыя фразеалагічных адзінак: мэтазгодна ажыццяўляць перапрацоўку фразеалагічных зваротаў з мэтай раскрыцця патэнцыялу вобразаў, што імпліцытна змяшчаюцца ў канструкцыях. Падобны прыём часта выкарыстоўваецца для дасягнення камічнага эфекту, аднак цудоўна падыходзіць і для газетных загаловаў, прыцягваючы ўвагу сваёй яркасцю і арыгінальнасцю. Напрыклад: газетны заглавак “*Что мне дождь, что мне лес, когда радость до небес!..*” (заглавак з раённай з газеты).

Такім чынам, для рэдактара прынцыпова важным з’яўляецца разуменне сутнасці падобнай маўленчай з’явы. Важнай прафесійнай кампетэнцыяй рэдактара становіцца выпрацоўка крытычнага стаўлення да выкарыстання журналістамі шаблонных моўных канструкцый. І ў тых выпадках, калі журналіст схільны да выкарыстання падобных спалучэнняў, менавіта рэдактар з мэтай больш дакладнага і выразнага спосабу перадачы інфармацыі масавай аўдыторыі павінен прыняць прафесійныя меры, накіраваныя на прадухіленне ўзнiкнення і распаўсюджвання шаблонаў і клішэ ў камунікатыўнай практыцы журналістаў.

УДК 070:316.77

ИНФОТЕЙНМЕНТ В НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ: ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ И ТИПОЛОГИИ

Сергеенко В. С.

магистрант

Белорусский государственный технологический университет, г. Минск

В статье рассматриваются различные подходы к определению понятия «инфотейнмент»: как жанра журналистики, стиля подачи информации, метода создания медиаконтента или отдельного приема в структуре других жанров. Показано, что терминологическая неоднозначность приводит к разнородности в исследованиях и осложняет разработку единой типологии. Сделан вывод о необходимости комплексного и многоуровневого подхода к определению и классификации инфотейнмента. Полученные результаты могут быть использованы в дальнейших медиаисследованиях, а также при анализе белорусского медиaprостранства.